

Ensipiirrosta alkaen

25.10.2023

Asuminen on elämisen keskeisimpiä tekijöitä, ja se koskee käytännössä kaikkia. Asuminen vaikuttaa merkittävästi elämänlaatuun ja voi vaihdella suuresti kulttuurista ja taloudellisesta tilanteesta riippuen. Se on tärkeä osa arkea ja tarjoaa paikan, jossa elää, nukkua tai viettää aikaa läheisten kanssa. Asumista on monentyyppistä – toiset panostavat siihen lähes koko omaisuuden ja toiset vähemmän nauttiakseen elämästä muulla tavalla (Häkli ym. 2015). Mutta minkälaisia ovat tulevaisuuden asumisratkaisut? Entä millä tavoin kotona asumista tuetaan ja milloin kotiin vietävät palvelut ovat asukkaan omatoimijuuden ja hyvinvoinnin kannalta riittäviä? Yksi asia kuitenkin on ja pysyy: koti on aina koti, missä se ikinä onkaan.

JOTAR-hankkeen viimeisessä, syyskuussa 2023 järjestetyn Kotiin tuotavien palveluiden huomioiminen asuntosuunnittelussa -työpajan tarkoituksena oli saattaa yhteen asuntosuunnittelijat, rakentajat, rakennuttajat sekä hyvinvointi- ja hoiva-alan toimijat. Ennen työpajaa järjestetyissä toimipistevierailuissa sekä ennakkohaastatteluissa nousi esiin tärkeitä sekä ajankohtaisia asumiseen liittyviä teemoja ja joihin päästiin varsinaisessa työpajassa tarkemmin syventymään. Toimipistevierailuja tehtiin Seinäjoella toimiviin organisaatioihin, joita olivat Palvelutalo Pihapihlaja, Kivipuro ry sekä Neurofysio Seinäjoki (kuva 1).

Kuva 1. Toimipistevierailut (kuvat: Tommi Kamppinen, Palvelutalo Pihapihlaja ja Neurofysio Seinäjoki).

Jo ennen työpajaa tehdyssä ennakkokartoituksessa, työpajan aikana sekä palautteissa todettiin, miten eri sidosryhmien yhteiselle keskustelulle on selkeä tarve. Työpajassa pohdittiin, tuntevatko esimerkiksi suunnittelijat riittävästi hoitotyön arkea tai kohderyhmää, kenelle kiinteistöä ollaan rakentamassa tai remontoimassa. Yhteistä keskustelua saatetaan nykyisellään joissain määrin tehdä, mutta keskusteluun tarvitaan uudenlaista ajattelua. Työpajassa mietittiin muun muassa perinteisten kutsumis- ja kuulemistilaisuuksien sijaan uusia malleja, joissa esim. asuntosuunnittelua tekevät tahot tai rakennuttajat jalkautuisivat valmiisiin kiinteistöihin kuullakseen samalla henkilökuntaa ja ennen kaikkea asiakkaita. Työpajassa nousi myös esiin, miten tärkeää olisi, että eri sidosryhmät olisivat suunnittelu- ja valmistelutyössä mukana alusta alkaen, sillä esimerkiksi ikäihmiset ovat aktiivisia toimijoita ja ovat innolla mukana siinä, mikä heitä itseä koskettaa.

Kenelle remontoidaan tai rakennetaan?

Rakentaminen on tällä hetkellä yhteiskunnallisten sekä globaalien haasteiden äärellä. Epävakaa maailmantilanne on nostanut kustannuksia, korkoja sekä materiaalien hintoja. Haasteiden taustalla elävä tarve ei kuitenkaan katoa. Erilaiset väestöryhmät, kuten ikäihmiset ja liikuntarajoitteiset, tarvitsevat erityisesti suunniteltuja asuntoja, mikä asettaa haasteita monimuotoisen asuntotarjonnan luomiselle. Esimerkiksi 1,1 miljoonasta yli 65-vuotiaasta suomalaisesta 4,5 prosenttia, eli noin 50000 asuu tällä hetkellä palvelutaloissa ja 6,2 prosenttia, eli noin 70000 on kotihoidon palveluiden piirissä (Strandberg ym. 2021). Kotona asuvien määrä on siis noin 89 prosenttia, mikä tarkoittaa lähes miljoonaa yli 65-vuotiasta suomalaista.

Ennen työpajaa tehdyissä toimipistevierailuissa ja ennakkohaastatteluissa ilmeni, että etenkin Seinäjoen seudun kohtuuhintaisen seniori- ja palveluasumisen tarve on suuri. Jonot palveluasumisen pariin ovat pitkiä, eikä lyhyen aikavälin muutoksia ole näköpiirissä. Olemassa oleva tarve tunnistetaan, mutta maailmantilanteen vuoksi asetelma on monilta osin haasteellinen.

Kun tarpeeseen kyetään riittävällä tavalla vastaamaan, niin rakennettavaa ympäristöä suunnitellessa tulee jo varhaisessa vaiheessa huolehtia siitä, että rakennukset ovat käyttövalmiina esteettömiä ja ennen kaikkea kaikille sopivia (Kilpelä, 2019). Työpajassa alustajana toimineen Kivipuro ry:n työntekijä Anne Katilan mukaan suunnittelussa tulisi jo ensipiirrosta alkaen pitää kohderyhmä mielessä ja muistaa, kenelle asuntoja suunnitellaan. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus asua sellaisessa ympäristössä, jossa voi kokea olonsa kotoisaksi. Perustuslaki määrittelee, miten jokaista ihmistä tulee kohdella samalla tavoin, ilman eriarvoiseen asemaan asettamista, sairaudesta tai vammasta riippumatta (Perustuslaki, 1999/731). Lisäksi vuonna 2015 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki edistää nimensä mukaisesti yhdenvertaisuutta ehkäisten samalla syrjintää (Yhdenvertaisuuslaki, 2014/1325). Kahden edellä mainitun lain lisäksi vanhuspalvelulaki velvoittaa ikäihmisten palvelut toimimaan siten, että yksilö kokee elämän turvalliseksi, arvokkaaksi ja merkitykselliseksi. Lisäksi ikäihmisillä tulisi olla mahdollisuus osallistua sosiaalisten suhteiden sekä mm. hyvinvointia ja toimintakykyä ylläpitäviin toimintoihin (Vanhuspalvelulaki, 2012/980), joita mm. palveluasumisen tai kotiin tuotavien palveluiden avulla voidaan olla mahdollistamassa.

Työpajassa ja ennakkokartoituksissa korostettiin, miten esteettömyys on olennainen osa asumista ja rakennushankkeita. Esteettömän tilan lisäksi rakennusten ulkoalueet ja sisäänkäynnit tulisi olla asukkaille esteettömiä. Valtioneuvoston esteettömään rakennukseen liittyvä asetus tuli voimaan vuonna 2018. Rakennusten vähimmäisvaatimukset esteettömyyteen liittyen lisää omalta osaltaan ihmisten yhdenvertaisuutta (Kilpelä, 2019). Ennakkokartoituksen yhteydessä todettiin, että vaikka kiinteistöt ja asunnot olisivat esteettömiä sekä minimitoitukset täyttäviä, niin asumisen laatuun halutaan panostaa mm. yhteistilojen avulla. Asumisen ympäristö ylläpitää yksilön hyvinvointia, kun ihmisen elinpiiri lähtee omasta makuuhuoneesta kodin sisätiloihin ja joista elinpiiri laajenee piha-alueelle, naapurustoon ja koko kunnan tai kaupungin alueelle. Esteetön ympäristö tarjoaa autonomisen toimimisen tilan, jossa on turvallista liikkua ja sitä kautta mahdollisuuden ylläpitää omaa toimintakykyä (Rantakokko, 2019).

Esteettömyys viittaa siihen, että ympäristö, tila tai palvelu on suunniteltu ja järjestetty niin, että se on helposti käytettävissä. Esteettömään asumiseen kuuluu kynnyksettömyys ja riittävät kahvat sekä kaiteet miellyttävine materiaaleineen. Lisäksi ikkunajaon ja huonejärjestyksen tulee olla selkeitä. Esteetön tila omaa oikeanlaisen

värimaailman (selkeät ja lämpimät värit), äänieristyksen sekä koneiden ja muiden laitteiden melutason pienuuden. Edellä mainittujen lisäksi listaan mahtuu niin ikään huonekalujen ja muiden kalusteiden helppokäyttöisyys, saunan merkitys sekä asumisen ympäristö luontoineen ja palveluineen (Räsänen, 2018).

Korjausrakentamisen ja remontointiin esteettömyys liittyy samalla tavalla kuin uudisrakentamisessa. Korjattavissa ja remontoitavissa kohteissa tehdään esteettömyyskartoitus mm. samaan aikaan tehtävän kuntoarvion yhteydessä, jotta varsinaiselle suunnittelutyölle jää riittävästi aikaa (Kilpelä, 2019). Työpajaa edeltäneen ennakkokartoituksen yhteydessä nousi esiin, miten asumiseen ja työntekoon liittyviin haasteisiin perehdytään remontoinnin yhteydessä todennäköisesti tarkemmin, kuin uudisrakentamisen aikana. Tämän koettiin johtuvan yksinkertaisesti siitä syystä, että haasteet on havaittu käytännön tasolla. Samassa asiayhteydessä kuitenkin mietittiin, miten samoilta haasteilta voitaisiin välttyä, jos työntekijöitä sekä asukkaita kuunneltaisiin tarkkaan myös asuntosuunnittelun alkuvaiheesta alkaen. Työpajassa ja ennakkokartoituksessa todettiin, että myös rahalla on oma merkityksensä. Vaikka haasteita tunnistetaan, niin niihin ei suunnitteluvaiheessa riittävin toimenpitein puututa. Usein tullaan tilanteeseen, että muutostöitä tehdään jäljestäpäin, jolloin kokonaiskustannukset kasvavat. Herääkin kysymys, miksi ei rakenneta heti kerralla kunnollista ja toimivaa kokonaisuutta, jossa niin asukkaiden kuin myös työntekijöiden olisi luontevaa toimia?

Onko olemassa oikeaa aikaa, jolloin muutetaan pois kotoa?

Palvelutaloon muutetaan usein hoito- tai hoivapaikkojen kautta. Muuttoon sisältyy usein muitakin tekijöitä, kuten kotona asumiseen liittyvät haasteet, esimerkiksi ensiapu- tai sairaalakäyntejä tai lyhytjaksoisia aikoja esim. asumis- ja kuntoutusyksiköissä (Pikkarainen, 2019). Tehostetun palveluasumisen yksikköön muutetaan vastaavasti silloin, kun ikäihmisellä tai tämän läheisellä ei ole voimavaroja muuton suunnitelmalliseen toteutumiseen. Palveluasumisen piiriin pääseminen koetaankin usein niin iäkästä ihmistä kuin tämän läheisiäkin helpottava tekijänä (Pikkarainen, 2019).

Asumisen kriteerit muuttuvat mm. elämänkaaren myötä ja esimerkiksi aktiiviset ikäihmiset kasvava ryhmä, joiden asumisen tarpeet haastavat mm. yhdyskuntasuunnittelun, arkkitehtuurin sekä asuntotuotannon toimijoita ajattelemaan uudella tavalla (Häkli ym. 2015). Työpajassa ja ennakkokartoituksessa puhututti, onko olemassa oikeaa aikaa sille, kun kotoa tulisi muuttaa palveluasumisen piiriin? Ennakkokartoituksen aikana ilmeni, että yksittäiset yksiköt ovat muuttaneet palveluitaan sekä toimintojaan pelkästään siitä syystä, että asiakkaiksi ohjautuu entistä enemmän ihmisiä, joiden toimintakyky ei enää tue omatoimista ja itseohjautuvaa arkea. Työpajassa keskusteltiinkin siitä, ovatko kotiin tuotavat palvelut teknologioineen on jo niin pitkälle vietyjä, ettei kotoa muuttamiseen koeta tarvetta, ennen kuin se on välttämätöntä. Vai olisiko tilanne toinen, jos tarjolla olisi palveluiden lähellä kohtuuhintaisen asumisen mahdollisuus?

Ikäihmiset sekä muut palveluasumista tarvitsevat voivat joutua vaihtamaan asumisympäristöään useaankin kertaan. Muutto palveluasumisen piiriin on vaihe, jossa tuttu ja turvallinen asuminen jää taakse. Uuteen kohteeseen sopeutuminen vaatii yksilöltä eräänlaisia selviytymisen- ja sopeutumisen taitoja – toisilla uuteen kotiin asettuminen kestää kauemmin kuin toisilla (Räsänen, 2018). Työntekijöiltäkin vaaditaan sensitiivistä tilannetajua, sillä muutos voidaan kokea joko tervetulleena tai todella raskaana – ”loppusijoituspaikkaan”

muuttamisena. Henkilökunnan osaamisella ja kohtaamiskyvyillä on suuri arvo uudenlaisen arjen alussa.

Kotiin tuotavien palveluiden mahdollisuuksia

Kotiin tuotavat palvelut ovat tärkeä osa nykypäivän yhteiskuntaa ja voivat olla ratkaisevan tärkeitä tulevaisuuden asumisratkaisuissa. Ne tarjoavat asukkaille mukavuutta, helppoutta ja niillä voi olla useita merkityksiä. Kotiin tuotavat palvelut ovat erityisen tärkeitä ikääntyvien ja liikuntarajoitteisten henkilöiden tukemisessa. Palvelut voivat auttaa edellä mainittuja ryhmiä asumaan itsenäisesti kotonaan pidempään ja tarjoavat apua päivittäisissä toiminnoissa. Ne voivat myös edistää kestävää kehitystä ja auttaa erityistarpeita omaavia ihmisiä elämään itsenäisesti ja turvallisesti. Ennakkokartoituksen yhteydessä selvisi, miten kotiin tuotavat palvelut vaativat kiinteistössä tai yksittäisessä asunnossa tilaa ja oman paikan. Työpajassa asiaa käsiteltäessä ja palautteissa todettiin, että esimerkiksi taloyhtiössä tulisi olla muunneltavia tai monikäyttöisiä tiloja sekä asukkaiden yhteistiloja kotiin tuotavia palveluja varten. Vanhemmissa kerrostaloissa yhteistilat ovat toimineet esim. kerhohuoneina, mutta uusissa kerrostaloissa yhteistiloja ei juurikaan ole, koska niitä ei kaavoissa edellytetä.

Jatkuvasti kehittyvä teknologia kuuluu olennaisena osana nykypäivän asuntosuunnitteluun. Digitalisaatio tuo asuinkiinteistöihin saman muutoksen, minkä sähkön tulo aikoinaan teki. Verkkoon yhdistetyt laitteet tuovat asujalle turvallisuuden tunteen lisäksi myös erilaisia mukavuustekijöitä kuten laitteiden etäohjauksen sekä laitteiden välisen yhteistyön mahdollisuuden. Digitalisaatio ja teknologia vaatii myös asuntojen omistajien sekä talotekniikan suunnittelijoilta uuden ajattelun taitoa. Digitalisaatio ja teknologian kehitys tarjoaa elämiseen ja asumiseen erinomaiset lähtökohdat (RIL, 2021). On kuitenkin tärkeä muistaa, miten yksilöllä on oikeus päättää henkilökohtaisesti digitalisaation ja teknologian hyödyntämisestä sekä käyttöönotosta. Kaikille tarjolla oleva teknologia ei toimi aina samalla tavalla, sillä jollekin mm. osallisuutta luova tekniikka saattaa toimia toisille täysin päinvastaisena ja luotaan työntävänä tekijänä (Äijö & Tikkanen, 2019).

Kyberturvallisen ja käyttäjälähtöisen kiinteistön tehtävänä on vastata kiinteistössä asuvien tarpeisiin. Jo olemassa olevien kiinteistöjen tekniikka kehittyy muutostöiden ja saneerausten yhteydessä. Siksi onkin validia, että muutostyöt tehdään eri-ikäisissä kiinteistöissä huolellisesti ja huolehditaan samalla myös siitä, että kiinteistön häiriötön sekä turvallinen käyttö kirjataan taloyhtiön strategiaan (RIL, 2021). Työpajaa edeltäneissä ennakkokartoituksessa nousikin esiin, miten mm. teknologia, nostimet sekä kulunvalvonta- ja seurantalaitteet ovat helpottanut merkittävästi työntekijöiden arkea. Lisäksi asukkaiden turvallisuutta on kyetty parantamaan erilaisin laiteasennuksin.

Tekniset tai perinteiset apuvälineet eivät ainoastaan auta asukkaita suoriutumaan arkipäivän tehtävistä, vaan ne myös mahdollistavat itsenäisyyden ja omatoimisuuden ylläpitämisen pidempään kotona. Samalla ne voivat vähentää kotihoidon tarvetta tietyissä tapauksissa, sillä ne voivat auttaa asukkaita selviytymään omista tarpeistaan paremmin ja parhaassa tapauksessa vähentävät esimerkiksi tarkistuskotikäyntejä.

Kotiin tuotavien palveluiden käyttäjät hyötyvät erilaisesta avusta tiettyyn pisteeseen saakka. Työpajan ennakkokartoituksessa ilmeni, että kotiin tuotavien palveluiden tuottajilla on myös velvollisuus suositella asiakkaalle muutostöiden tai jopa asumiseen liittyvien ratkaisujen tekemistä, mikäli asiakkaan toimintakyky on heikentynyt niin merkittävästi, ettei kotona asuminen tai jokin muu kotiin tuotava palvelu ole kyseisissä tiloissa

enää turvallista. Ennakkokartoituksen yhteydessä korostui, miten muutosta saatetaan työstää pidempään ja pienin askelin, jotta asiakas itse huomaa, mikä hänen asemassaan olisi parasta esimerkiksi palveluiden tai asumisen suhteen.

Teknologian mahdollisuudet

Ikäihmisille suunnattu Suvanto Care –palvelu mahdollistaa turvallisen asumisen kotona tai hoitokodissa. SuvantoCare Oy:n turvapalvelua pilotoitiin yhteistyössä TAKO –hankkeen kanssa Kauhajoen vanhaintuki ry:n tiloissa ja keräsimme hoitajilta palautteen palvelusta ja laitteiston toiminnasta (SeAMK lehti, 2023). Suvanto Care palvelukokonaisuus on luotu helpoksi integroitavaksi palveluksi, joka pystyttäisiin asentamaan erityyppisiin rakennuksiin. Suvanto Care:n anturit ovat vähävirtaisia paristoilla toimivia langattomia antureita, jotka keräävät dataa ja lähettävät sen keskusyksikön kautta Suvanto Care asiakkaan tai hoitajan käyttöliittymään.

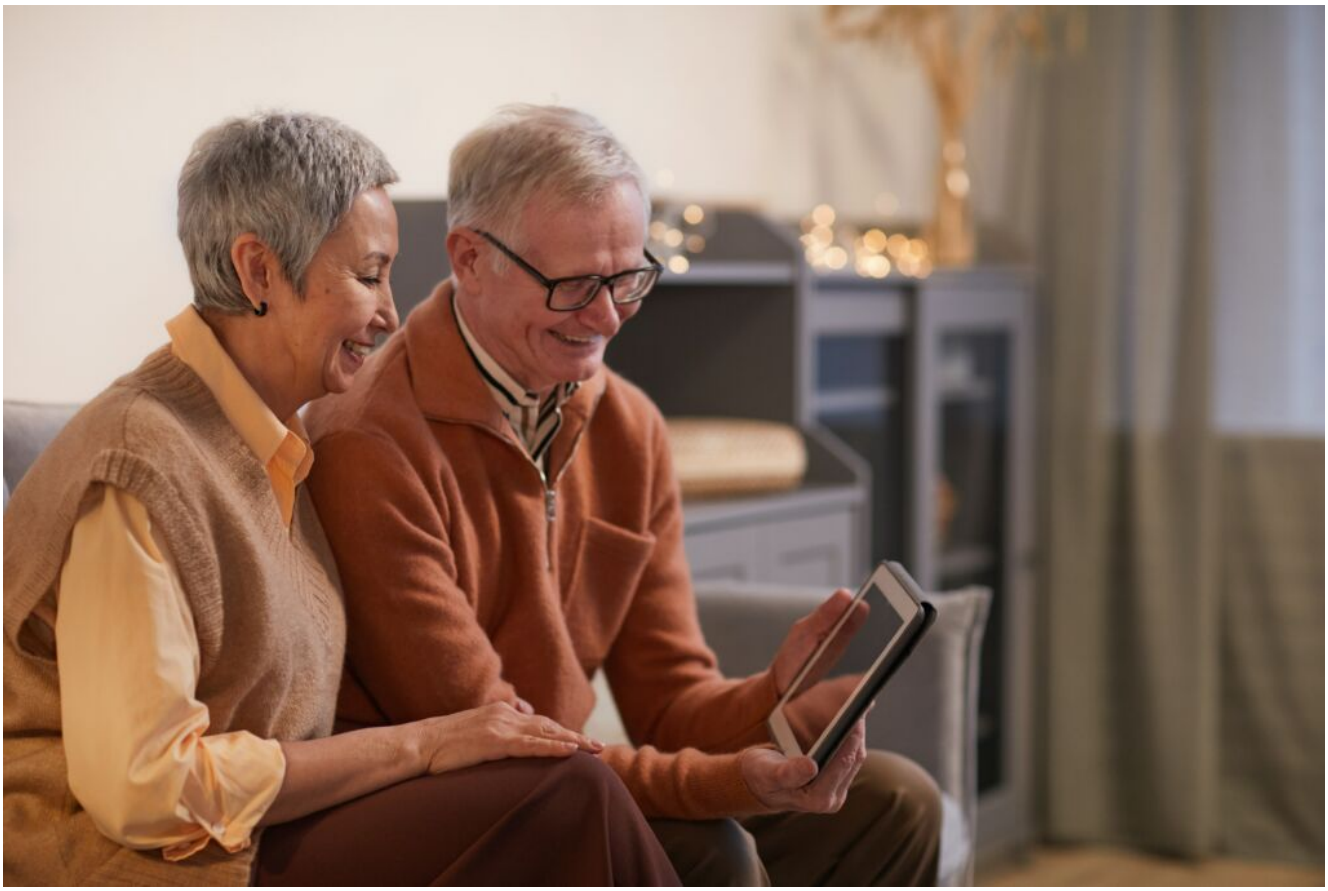
Kuva 2. JOTAR-investointihankkeella hankittua älylaitteistoa.

SeAMKin Wellbeing Lab –tiloihin on tutkittavaksi asennettuna älylukko, liiketunnistin-, ovi- ja sähkölaiteantureita, jotka ovat nimetty niiden sijaintien ja käyttötarkoituksien perusteella. Liiketunnistin anturit ovat ainoat laitteet, jotka vaativat tarkoin asennettavia sijainteja, sillä jos liikeanturien signaalit kohtaavat, ne mitätöivät toisensa ja eivät pysty lähettämään dataa SuvantoCare palveluun tapahtumista. Ovianturit ovat magneeteilla toimivia antureita, jotka lähettävät dataa muutoksista käyttöliittymään. Oviantureita pystytään hyödyntämään ovissa, ikkunoissa ja esimerkiksi jääkaapissa. Moni turvapalvelun antureista ovat kiinnitettävissä tarranauhoilla haluttuihin sijanteihin, ja keskusyksikkö on sijoitettava mahdollisimman keskelle antureiden sijainneista, että sen kantama ylettyy jokaiselle anturille huoneistossa.

Anturiteknologian lisäksi Suvanto Care tarjoaa digitaalisia palveluita parantaakseen asiakkaan hyvinvointia huoneistossa tuomalla digitaalisia palveluita, kuten videopuhelu- ja joogapalvelun (Suvanto Care, i.a. -a). Turvaa asumiseen ja elämiseen tuovat liiketunnistimet, jotka pystyvät havaitsemaan onko huoneistossa

kaaduttu tai epätyypillisiä liikkumisia on havaittu ja turvapaikantimella voidaan seurata asiakkaan sijaintia tarvittaessa (Suvanto Care, i.a. -b)

SeAMK oli hankkinut tutkittavaksi HouseMate ympäristöhallintajärjestelmän, jonka tarkoitus on auttaa käyttäjäänsä itsenäiseen asumiseen (Kajo, i.a.). HouseMate ympäristöhallintajärjestelmää ei tuoda asiakkaalle valmiina pakettina, vaan siinä otetaan huomioon kaikki asiakkaan tarpeet kuten esimerkiksi liikuntarajoittuneisuus, motoriset ongelmat ja kognitiiviset vaikeudet. SeAMKin huhtikuussa 2023 järjestetyssä Älyteknologia itsenäisen asumisen mahdollistajana -työpajassa Kajo Apuvälineet Oy:n apuvälineasiantuntija Petteri Jämsä kertoi esityksessään HouseMate:n toiminnoista, puhe- ja painikeohjauksesta sekä asiakkaidensa kokemuksia ja elämään itsenäisemmässä asumisessa ja myös toi esiin asiakkaidensa kokemia ongelmia huoneistoissa. HouseMate -ympäristöjärjestelmä ei sovi jokaiseen rakennukseen tai asuntoon, sillä esimerkiksi kerrostaloihin on mahdollisesti asennettava etäohjattava hissi, joka voi tuottaa haasteita ja viedä aikaa, kun yritetään vuokranantajan kanssa sopia ympäristöhallintajärjestelmän rakentamisessa.

Kuva 3. Verkkoon yhdistetyt laitteet tuovat asujalle turvallisuuden tunteen lisäksi myös erilaisia mukavuustekijöitä kuten laitteiden etäohjauksen sekä laitteiden välisen yhteistyön mahdollisuuden (kuva: Pexels).

Tulevaisuuden asuminen?

Suomi on muihin Pohjoismaihin verrattuna hyvin laitosvaltainen. Asumiseen liittyvissä kehittämisohjelmissa sekä vanhuspalveluiden laatusuosituksissa on kansallisella tasolla asetettu tavoitteita, joiden myötä

laitosasumista pyritään vähentämään ja miettimään keinoja kotiin tuotavien palveluiden kehittämiseksi. Asumista voidaan kehittää myös palveluiden kehittämisen lisäksi mm. muokkaamalla asumisympäristöjä innovatiivisen ajattelun keinoin (Jolanki & Kröger, 2015).

Työpajassa suunnittelijapuheenvuoron pitänyt Pauli Kärki kertoi tulevaisuuden asumisratkaisuista, jotka Suomessa voivat perustua useisiin tekijöihin, kuten väestönkasvuun, ympäristöystävällisyyteen, teknologian kehitykseen ja elämäntapojen muutoksiin. Asumisratkaisut painottuvat todennäköisesti entistä enemmän ympäristöystävällisyyteen ja energiatehokkuuteen, sillä energiankulutusta ja hiilijalanjälkeä pyritään minimoimaan. Teknologian kehittyessä myös älykodit yleistyvät. Asunnoista löytyy älykkäitä laitteita ja järjestelmiä, jotka ovat keskenään yhteydessä ja joita voi hallita älypuhelimella tai äänikomentojen avulla. Teknologia lisää asumisen mukavuutta ja ennen kaikkea turvallisuutta.

Tulevaisuuden asumisratkaisut voivat edistää yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia. Asuinalueet voivat sisältää viheralueita, yhteisiä tiloja ja palveluita, jotka edistävät asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia. Tulevaisuudessa saatetaan suosia entistä enemmän yhteisöllisyyteen painottuvaa asumista, sillä työpajan tuloksenakin nousi esiin, miten esim. eri-ikäisiä ihmisiä voitaisiin ohjata tavoitteellisesti asumaan samoissa kiinteistöissä. Esimerkiksi nostettiin Turussa Palvelutalo Nonna Linna, jossa asuu kolme opiskelijaa ja joiden edullisiin vuokriin sisältyy velvollisuus viettää viisi tuntia viikossa ikäihmisten seurana (https://www.ts.fi/uutiset/5883849).

Lisäksi COVID-19 -pandemian mukanaan tuoma etätyö on tullut pysyväksi osaksi monien suomalaisten työelämää, ja tulevaisuuden asumisratkaisut voivat tarjota tiloja ja teknologiaa etätyön tehokkaaseen suorittamiseen. Tulevaisuuden asumisessa rakennusmateriaalien ja -menetelmien kehittyminen voi johtaa kiertotalouden periaatteiden noudattamiseen rakennusalalla. Esimerkiksi kierrätetyistä materiaaleista valmistetut rakennukset voivat yleistyä.

Edellä mainittujen lisäksi esteettömiksi ja suoraan kohderyhmälle suunnitellut senioritalot ovat yleistyneet. Senioritalojen lisäksi eri yhdistykset rakennuttavat kiinteistöjä, joissa asuminen perustuu asumisoikeuden omistamiseen tai vuokrasuhteeseen. Myös perhehoivaan liittyvää asumista kehitetään, jossa yksityinen henkilö asuttaa yhdessä talossa 3–4 ihmistä ja jotka ovat kunnallisen kotihoidon palveluiden piirissä. Suomessa hyvin pienenä otantana näyttäytyy vielä senioreille kohdennetut asumisyhteisöt heille suunnitelleine palveluineen. Hollanti ja Tanska ovat kyseisen asumismallin kehittäjämaita. Asuminen perustuu siihen, että asukkaat eivät ole pelkästään aktiivisia toiminnan suunnittelijoita, vaan he ovat keskeinen osa palveluiden ja toiminnan tuottajina (Jolanki & Kröger, 2015).

Mistä muutosta nykytilaan?

Asumisratkaisujen muuttaminen tarvitsee runsaasti yhteistyötä osakseen. Yhteistyötä edellytetään eri sidosryhmien, kuten esimerkiksi kaupunkien, rakennusyritysten, rakennuttajien, eli tilaajien sekä teknologiayritysten välillä. Työpajaa edeltäneessä ennakkokartoituksessa nousi esiin, miten työpajan kohderyhmät eivät juurikaan keskustele keskenään toimivista ratkaisuista tai epäkohdista, joita kiinteistöjen käyttäjät ovat huomanneet. Sidosryhmien välinen yhteistyö vaatii eräänlaista muutoshalukkuutta sekä johtajuutta, minkä tulee olla osallistavaa ja jossa kuunnellaan työntekijöiden sekä asukkaiden tarpeita ja

näkemyksiä. Johtamiseen liittyy vahvana tekijänä kehittäminen ja ennen kaikkea muutosjohtaminen. Hyvinvointi-, terveys- ja asumispalveluita tuottava kenttä on jatkuvassa muutoksessa ja sitä kautta hyvä johtaminen vie toimintaa eteenpäin vastaan tulevien rakennemuutosten ja haasteidenkin aikana (Räsänen, 2018).

Muutoshalukkuus ja johtajuus vaativat avoimuutta ja vuorovaikutustaitoja. Asumisratkaisuisin saatavien muutosten prosessi voi olla kuitenkin pitkä ja joka vaatii osakseen sitoutumista, resursseja sekä jatkuvaa arviointia. Innovatiivisessa muutosprosessissa on oltava valmiita ja halukkaita omaksumaan mm. uusia teknologioita, jotka voivat parantaa asumisen tehokkuutta ja mukavuutta. Muutoksen keskellä on kuitenkin huolehdittava, että palveluiden ja asumisen korkea laatu säilyy. Laadusta vastaa usein esihenkilöt, vaikka käytännön työn tekee asiakkaiden lähellä olevat hoitajat. Kun työtä tehdään esihenkilön vaatimalla tavalla, niin työskentelykulttuuri on kaikille läpinäkyvää ja sitä kautta kyetään huolehtimaan asiakkaiden elämänlaadusta parhaalla mahdollisella tavalla myös muutosprosessien aikana (Räsänen, 2018).

Yhteenvetona voidaan todeta, että asumisratkaisujen muuttamiseen vaaditaan ennakkoluulotonta työtä, tavoitteellista ja avointa dialogia eri sidosryhmien kesken kaiken aikaa muistaen, mikä on se kohderyhmä, keitä varten työtä tehdään. Kaikilla tulisi olla mahdollisuus asua turvallisessa ja kohtuuhintaisessa sekä itselle rakkaassa kodissa. Asumisratkaisut tulisi tulevaisuudessa ratkaista niin, että ne tukevat yhdenvertaisuutta kaikin mahdollisin keinoin – ensipiirrosta alkaen.

Tommi Kamppinen
Sosionomi (AMK)
Projektikoordinaattori – JOTAR-hanke
SeAMK

Saku Kaarlejärvi
Insinööri (AMK)
Asiantuntija – JOTAR-hanke
SeAMK

JOTAR-hankkeen tavoitteena on kehittää asumisen ja työnteon ratkaisuja, jotka lisäävät rakentamisen kestävyyttä, joustavuutta ja terveellisyyttä. Joustavat rakennukset ovat pitkäikäisempiä eli kestäviä, sillä ne sopeutuvat ympäristön ja kulttuurin muutoksiin. Joustavat rakennukset ovat myös terveellisiä, sillä ne ottavat huomioon asukkaansa muuttuvat tarpeet. Muita hankkeen painopisteitä ovat digitaaliteknologia ja palvelut osana hyvinvointia sekä puumateriaalien terveysvaikutukset. Hanke toteutetaan yhteistyössä Seinäjoen ammattikorkeakoulu SeAMKin sekä Etelä-Pohjanmaalla toimivien yritysten ja julkisten tahojen kanssa.

JOTAR-hanke on Euroopan unionin osarahoittama. Hanke rahoitetaan REACT-EU-välineen määrärahoista osana Euroopan unionin COVID-19-pandemian johdosta toteuttamia toimia.

TAKO & JOTAR-hankkeiden kotisivut: https://projects.tuni.fi/tako-jotar/**Lähteet:**

Häkli, J, Vilkko, R, & Vähäkylä L. 2015. Kaikki kotona? – Asumisen uudet tuulet. Tallinna: Printon Trükikoda, 7–17.

Strandberg, T. & Heikkinen, E. (toim.) Suomiko onnellisen vanhuuden maa? Riika: Dardedze holografija

Rantakokko, M. 2019. Elinympäristö aktiivisen arjen ja hyvinvoinnin tukena. Teoksessa: Kulmala, J. (toim.) H,yvä vanhuus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 259–277.

Räsänen, R. 2018. Hyvää elämänlaatua ikääntyneille – Käytännönläheistä tietoa vanhusten hoito- ja palvelutyöhön. Keuruu: Printek, 59–62.

Pikkarainen, M. 2019. Vieraana vai kotona palvelutalossa? Muutosta ja muuttoa tukemassa. Teoksessa: Kulmala, J. (toim.) Hyvä vanhuus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Kilpelä, N. 2019. Esteetön rakennus ja ympäristö. Viro: Meedia Zone OÜ, 9–10.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325

Vanhuspalvelulaki 28.12.2012/980. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980

Äijö, M, Tikkanen, P. 2019. Teknologia iäkkään ihmisen arjessa. Teoksessa: Kulmala, J. (toim.) Hyvä vanhuus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 170–186.

RIL 274-2021. Kyberturvallisuus asuinkiinteistössä. Helsinki: Suomen Rakennusinsinöörien Liitto.

Weckman, P. & Perälä, S. (2023). TAKO – hanke ja pilotoinnin tulokset. @SeAMK-verkkolehti: https://lehti.app-staging.seamk.hion.dev/hyvinvointi-ja-luovuus/tako-hanke-ja-pilotoinnin-tulokset/

Ympäristönhallinnan apuvälineet. KAJO: https://www.kajo.fi/ymparistonhallinnan-apuvalineet

Suvanto Care. (i.a. -a). Suvanto Caren palvelut. https://www.suvantocare.fi/turvapalvelut-vanhuksille/

Suvanto Care. (i.a -b). Suvanto Mukana – turvalliseen liikkumiseen. https://www.suvantocare.fi/turvaranneke-turvapaikannin/

Palvelutalo Nonna Linna: https://www.ts.fi/uutiset/5883849

Jolanki, O, Kröger, T. 2015. Onko vanhalla vara valita? – Vanhojen ihmisten uudet asumisvaihtoehdot. Teoksessa: Kaikki kotona? – Asumisen uudet tuulet. Tallinna: Printon Trükikoda, 82–93